

Historická próza

základní pracovní termíny

- historický román
- gotický/černý román

- metafikce
- historiografická metafikce
- palimpsest
- metalepse

hlavní zdroje

- Mocná, Peterka a kol: Encyklopedie literárních žánrů, Praha – Litomyšl, Paseka, 2004
- A. Nunning (ed.): Lexikon teorie literatury a kultury, Brno, Host, 2006
- Ana Paula Arnaut: Post-modernismo no romance português, cap. História e (meta)ficção históri(ografi)ca, Coimbra, Almedina, 2002

historický román

- románová fikce **o minulosti, již autor sám neprožil** (Avrom Fleishman: 40 – 60 let)
- časté zobrazení **zlomových období** dějinného vývoje (střet dvou kultur apod.; v port. lit. např. keltiberské kmeny x římská říše, vizigótská říše x arabská říše, arabská říše x středověká křesťanská říše)
- jazyk a pohled autorovy přítomnosti – aktualizace
- **typy aktualizace: mimetický** (evokuje minulost v její barvitosti, důl. pravděpodobnost), **projekční** (minulost slouží pro expozici morálních a ideových problémů autorovy současnosti), **atraktivizační** (kostýmní)
- **retrospektivní román** (přechodný útvar mezi románem ze současnosti a historickým románem, minulost je součástí autorovy osobní i obecně společenské paměti)
- vedle sebe stojí **události a postavy historické a vymyšlené** (A. Fleishman), historické postavy si zachovávají jisté vlastnosti, které čtenář rozpoznává - efekt reálna; převažuje ale logika fikce, většinou **vševědoucí vypravěč**, který zdůrazňuje odstup od hist. děje, zdůrazňuje pravdivost („nalezený rukopis“) a obrací se na čtenáře
- druhy historického románu (Joseph Turner): *documented historical novels* (alespoň 1 skutečná postava) x *disguised historical novels* (převládá invence, fantazie)

gotický/černý román

- gotický (původ v Anglii, 2. pol. 18. stol), černý (fr. varianta)
- vychází z **napínavého příběhu s tajemstvím**, který se odehrává v hrůzyplném prostředí
- oblíbené prvky: **zlověstný prostor** (stará sídla – gotické hrady, kláštery, opatství, osamělá stavba), **téma zločinu, viny a msty**, **schematické postavy** (dobro x zlo, opozitní dvojice – např. andělská a ďábelská žena, pravý syn a bastard, záhadný původ postav, oblíbená postava démonického – mnohdy zvrhlého – šlechtice či mnicha, jeptiška propadlá pokušení apod.)

metafikce

- sebereflexivní výpovědi a prvky vyprávění, které se nezaměřují na obsahovou stránku jako zdánlivou skutečnost, ale naopak umožňují recipientovi uvědomit si textualitu a fiktivnost
- působí s racionální distancí – narušení iluze

historiografická metafikce

- souvisí s novými teoriemi dějin a **vztahem historie a fikce**: hranice nejasná už ve starověku; první rozlišení u Aristotela: historik říká to, co se stalo, básník zase to, co by se mohlo stát; snaha oddělit obě oblasti se udržuje a je zřetelná též u romanopisců 19. stol. (Scott), posílená v pozitivismu; 20. století: opačné tendence, snaha přiblížit historika a romanopisce – neznamená to rovnítko, ale právo fikce zpochybnit historii, vybírat jiné než kanonické prameny, právo opírat se či ne o hist. referenční body, právo parodovat je atd.)
- zpochybňuje, že lze vést jednoznačnou dělicí čáru mezi historiografií a literaturou a že dějepisectví může vnášet nárok na pravdivost a objektivitu (viz postmoderní teorie románu – např. L. Hutcheon, moderní teorie historiografie – např. H. White) – **revizionismus**, žádný historický diskurs není schopen vyplnit všechna místa nedourčenosti v minulosti, kterou známe pouze z textů
- **historiografická** (historie je předmětem, komentář hist. vývoje, ideologická stanoviska atd.) + **metafikce** (reflektování toho, jakým způsobem historii poznáváme, jakým způsobem byla zachycena historiografií atd.)
- často **alternativní verze** hist. událostí (Elisabeth Wesseling: *uchronian novel*)

palimpsest

- pojem z vědy o rukopisech označující *znovupopsání*
- předchozí pův. text se vymaže a je viditelný jen ve fragmentech
- vztah 2 hist. odlišných textů (pozdější – dobře čitelný, původní – potlačený)
- hypertextualita (G. Genette): hypertext (nový) a hypotext (starý)

metalepse

- termín: G. Genette (analepse, prolepse atd.)
- označení pro střídání narativních rovin (2 světů: tím, v němž se vypráví, a tím, o němž se vypráví)
- narušení iluze
- často formou vyprávěcích odboček (digrese)

autoři 19. století (výběr)

- **Alexandre Herculano:** Monasticon - O Bobo (1843), Eurico, o Presbítero (1844), O Monge de Cister (1848); Lendas e Narrativas (1851)
- **Almeida Garrett:** O Arco de Sant'Ana (1845, 1851)
- **Rebello da Silva:** A Mocidade de D. João V (1852 – 1853), 4 díly
- **Camilo Castelo Branco:** Anátema (1851), Mistérios de Lisboa (1854), 3 díly, O Judeu (1866) aj.

autoři 20. století (výběr)

- **José Saramago:** Memorial do Convento (1982), O Ano da Morte de Ricardo Reis (1984), História do Cerco de Lisboa (1989)
- **Miguel Sousa Tavares:** O Equador (2006)
- **Fernando Campos:** A Casa do Pó (1986)
- **Mário de Carvalho:** Um Deus Passeando Pela Brisa da Tarde (1995)
- **Mário Cláudio:** Amadeo (1984)
- **Agustina Bessa-Luís:** Florbela Espanca (1979), Fanny Owen (1979)
- **João Aguiar:** A Voz dos Deuses (1984)